

ELS MILLORS TEXTOS ECLESIALS DE LA LITÚRGIA DE LES HORES

Selecció i comentaris de Bernabé Dalmau

ELS MILLORS TEXTOS ECLESIALS DE LA LITÚRGIA DE LES HORES

Selecció i comentaris de Bernabé Dalmau

dossiers **CPL**
editorial

**ELS MILLORS TEXTOS ECLESIALS
DE LA LITÚRGIA DE LES HORES**
**Selecció i comentaris de Bernabé
Dalmau**

Dossiers CPL, 154
Centre de Pastoral Litúrgica Barcelona

Director de la col·lecció Dossiers CPL: Joan Torra

Imatge de la coberta: Pixels - Pixabay

© Edita: CENTRE DE PASTORAL LITÚRGICA

Nàpols 346, 1 – 08025 Barcelona

Tel. (+34) 933 022 235 – wa (+34) 619 741 047

cpl@cpl.es – www.cpl.es

Edició digital: novembre de 2020

ISBN: 978-84-9165-393-6

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb l'autorització dels seus titulars, llevat d'excepcions previstes per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos) si us cal fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47).

PRESENTACIO

Mateu, l'evangelista, ha agrupat en un capítol del seu evangeli unes quantes de les paràboles que Jesús ha predicat i que tenen per fil conductor el Regne del cel. Ens explica que Jesús quan arriba al final d'aquest discurs –diguem-n'hi parabòlic– pregunta als deixebles oïdors:

«¿Ho heu comprès, tot això?». Li responen: “Sí”. Ell els diu: “Doncs bé, tot mestre de la Llei que s'ha fet deixeble del Regne del cel és semblant a un cap de casa que treu del seu tresor coses noves i coses velles”. (Mt 13,51-52)

Ja sabem que quan està dient això vol parlar de la relació que hi ha entre l'Antic Testament i l'Evangeli per deixar ben clar que allò que havia estat anunciat a l'antigor és el que ara es realitzava plenament. Per això l'Antic Testament té validesa i serveix per a comprendre amb molta més profunditat el que Jesús està predicant. No hi ha pas contradicció, això és el que vol deixar ben clar. El seguidor de Jesús manté totes les riqueses de l'aliança antiga i hi afegeix la joiosa novetat del Regne. El seu tresor és fet de coses velles i noves. És el que succeïa quan un mestre de la llei es feia cristià, cosa que es va esdevenir als inicis, en les primeres comunitats cristianes eclesials; però és també una invitació a mirar de fer que cada cristià sigui com aquest mestre de la llei convertit. Allò aparentment antic l'enriqueirà per a viure millor la novetat de Regne. El seu tresor estarà fet de «coses noves i velles» que s'interpretaran mútuament fent més viva la claror del Regne.

Els autors cristians, i d'una manera molt especial els dels inicis, posaren a la llum les perles bíbliques antigues i noves, delerosos de fer veure com formaven totes plegades l'únic tresor del Regne que Déu ha posat a disposició de la humanitat i que precisament per això no s'esgota mai. Els comentaris bíblics que fan, les homilies que prediquen en aquests temps inicials que coneixem com l'època dels Pares de l'Església, constitueixen les perles del tresor confiat per Jesús i les brinden com un meravellós regal. Són eternament noves, plenes de saviesa i de coneixement de Déu i, per això mateix, són sempre actuals, encara que ens pugui semblar que són velles pel pas del temps. Com passa amb les joies, la seva antiguitat en fa més evident la vàlua.

Després de la privilegiada època inicial aquesta tasca continua en l'Església per mitjà dels doctors inspirats que posen a la llum per a cada moment històric la riquesa eterna de l'Evangeli. I l'Església ho ofereix com a lectura espiritual per a fer-nos sentir més viva la joia del tresor del qual Déu ens ha fet dipositaris. Són perles noves, cisellades pel pas de la història, que ens fan arribar de nou l'Evangeli de sempre.

Així, després de l'únic i immens tresor bíblic, tenim un veritable tresor de textos teològics de gran profunditat espiritual i sovint d'una bellesa incomparable.

Amb aquest llibre que ara teniu a les mans ha passat quelcom de semblant al que la paràbola deia del preuat cofre tancat. Un «cap de casa», el P. Bernabé Dalmau, ha tret per a nosaltres d'aquest tresor de textos que l'Església ofereix per a la pregària de l'Ofici de lectura de la Litúrgia de les Hores unes veritables perles. Les ha seleccionades amb el seu criteri ben provat al llarg d'anys i anys de lectura espiritual i ens les ofereix.

Són joies del tresor eclesial que venen després de la lectura bíblica, sobretot de l'Antic Testament però també de l'Evangeli i dels altres textos del Nou. I des d'aquí ens acompanyen a la vida de cada dia, plens d'una frescor sempre nova.

Joan Torra

Director de la col·lecció Dossiers CPL

INTRODUCCIO

Sempre les Vigílies de la Litúrgia de les Hores s'han caracteritzat per extenses lectures extretes de la Bíblia i d'autors eclesiàstics. Entre aquests darrers han sobresortit els Pares de l'Església. Ja al segle VI, per posar només un exemple, la Regla benedictina descriu que «a les Vigílies es llegiran els volums d'inspiració divina, tant de l'Antic Testament com del Nou, i també els comentaris que n'han fet els Pares catòlics reconeguts i de doctrina segura» (9.8).

Seguint aquesta tradició ininterrompuda, l'actual Litúrgia de les Hores proposa «textos escollits dels escrits dels sants Pares, dels doctors i d'altres Escriptors eclesiàstics, tant de l'Església d'Orient com d'Occident, de tal manera, però, que el primer lloc és concedit als sants Pares que, a l'Església, frueixen d'una autoritat tota excepcional» (*Ordenament general*, núm. 160). El ventall del temps d'aquests autors és molt ample, perquè comunament els Pares de l'Església a Orient arriben fins a sant Joan Damascè (676-749) i a Occident fins a sant Bernat (1090-1153). La litúrgia actual de les hores eixampla al màxim aquest espai cronològic perquè no sols inclou autors medievals sinó també escriptors de l'època moderna, especialment quan es tracta d'il·lustrar amb un text escaient la figura del sant que es venera aquell dia; és el que s'anomena «lectura hagiogràfica». Si abans del Vaticà II era molt excepcional la presència d'algun text magisterial, ara són abundants els extrets d'aquell Concili del segle XX i d'alguns papes d'aquella centúria actualment canonitzats.

Al costat dels textos bíblics, el perquè d'aquesta presència patristica i eclesiàstica és ben definida. «Amb la lectura assídua dels documents que ens ofereix la tradició universal de l'Església, els lectors són conduïts a una meditació més enriquida de la Sagrada Escripura i a estimar-la amb un amor més viu i agradós. Els escrits dels sants Pares són un testimoni excepcional de la contemplació de la Paraula de Déu, continuada a través dels segles, amb la qual l'Esposa del Verb fet home, l'Església, que té amb ella el pensament i l'esperit del seu Déu i Espòs, s'esforça a assolir un coneixement cada dia més aprofundit de les Sagrades Escripures. La lectura dels Pares introdueix també els cristians en el sentit dels temps i de les festes litúrgiques. Els obre, encara, les inabastables riqueses espirituals que constitueixen l'incomparable patrimoni de l'Església i són, alhora, el fonament de la vida espiritual i l'aliment riquíssim de la pietat. Els predicadors de la Paraula de Déu tenen així cada dia a mà exemples notables de la predicació sagrada» (*ibíd.*, núm. 164-165).

Hi cabria la temptació que algú volgués substituir aquesta segona lectura de l'Ofici de lectura per un text d'un autor més proper en el temps, escollit lliurement. L'Església, però, quan ofereix la litúrgia no pensa en temptacions més o menys raonables sinó que simplement presenta la pregària tal com és. Si els gustos particulars o les devocions s'introdueixen subreptíciament en la litúrgia, això ja és un altre problema que no fa al cas.

No cal silenciar que, semblantment als textos de la Sagrada Escripura, també els d'autors eclesiàstics poden oferir dificultats de comprensió o d'acceptació. És natural, com s'esdevé respecte a qualsevol autor, i especialment si respon a contextos culturals diferents del nostre. Però aquí també podem aplicar allò que ens mostra la història de la literatura: els clàssics sempre seran clàssics. I, encara que ens hi apropem amb un cert distanciament, el fet d'aproximar-nos-hi és una mostra que tenen quelcom útil per al nostre temps.

Al costat de textos que contenen una doctrina que ens apropa a la fe i al coneixement mateix de la Bíblia, de tant en tant la Litúrgia de les Hores ens n'ofereix alguns d'especialment suggestius entre l'extens patrimoni de la literatura eclesial. Aquesta excel·lència pot tenir orígens variats.

Al primer pla hi posaríem els que ens serveixen més directament per al coneixement del misteri de

Déu. Després ja vindrien els que presenten un testimoniatge de la manera personal de viure la fe i d'entendre la Sagrada Escripura. I, no pas en darrer lloc, aquells que mostren l'agudesa literària de l'autor i, per això, unes possibilitats més fortes de persuasió. Molt sovint els d'aquesta darrera categoria entronquen amb els de la primera. És a dir, gràcies a la força literària d'aquell o d'aquella que escriu, hom obté l'objectiu mateix de l'existència de la lectura patristica o eclesiàstica, que és el que hem transcrit de l'*Ordenament General de la Litúrgia de les Hores*.

Seleccionar els textos que poden semblar millors és una tasca discutible. Per exemple, en aquest dossier no s'han inclòs els dels documents del Concili Vaticà II. Però la selecció feta pot ajudar els lectors en aquella elemental iniciació als textos de l'esmentada Litúrgia de les Hores que permetrà, en darrer terme, entrar en l'esperit de la litúrgia. Atès que és litúrgia de l'Església, i no creació subjectiva d'allò que ens és més còmode per a la pregària personal, penetrar en els textos litúrgics afavorirà la indispensable base per a augmentar el nostre sentit de comunió eclesial.

AUTORS DELS TEXTOS ESCOLLITS

Agustí, Sant, bisbe i doctor. Convertit per l'exemple de la seva mare i el mestratge de sant Ambròs, Agustí (354-430) menà una vida ascètica, que continuà un cop elegit bisbe d'Hipona. Pastor d'ànimes durant trenta-quatre anys, instruí els fidels amb els seus sermons i escrits nombrosíssims, que fan d'ell el més il·lustre dels pares de l'Església occidental.

Ambròs, Sant, bisbe i doctor. Prefecte de la Ligúria i l'Emília, fou aclamat bisbe quan anava a posar pau a l'església de Milà commoguda pels aldarulls de l'elecció. Batejat i instruit per sant Simplicia, esdevingué un gran mestre dels seus fidels i un veritable pare espiritual dels emperadors i del jove Agustí. Excel·lí pels seus dots d'escriptor i la seva gran talla pastoral. Reposà en la pau de Crist l'any 397.

Anònim sobre el Dissabte Sant. Ha esdevinguda popular una homilia anònima que la litúrgia proposa com a meditació de l'expressió «Crist davallà als inferns» per tal de confessar que Jesús va morir realment i que, amb la seva mort, va vèncer la mort i el diable. Per il·lustrar aquesta dimensió del Símbol, també el *Catecisme de l'Església Catòlica* (núm. 635) en transcriu els paràgrafs més significatius.

Andreu de Creta, Sant, bisbe. Visqué a cavall dels segles VII i VIII i destacà com a predicador i autor d'himnes sagrats. Originari de Damasc i monjo a Sant Sabes de Jerusalem, estigué vinculat a l'església de Constantinoble i li fou confiada la seu metropolitana de la illa de Creta.

Anselm, Sant, bisbe i doctor. Anselm (1033-1109), monjo i abat de Bec, hagué de deixar el seu recer per esdevenir arquebisbe de Canterbury, on s'hagué d'oposar al rei d'Anglaterra, cosa que li valgué dos exilis. El seu pensament teològic consisteix en una recerca ardent de Déu, a la llum de la intel·ligència i de la fe; representa un afany de racionalització sense perdre el caràcter contemplatiu.

Basili el Gran, Sant, bisbe i doctor. Basili (330-379), monjo auster, fou metropolità de Capadòcia, on desplegà una gran activitat caritativa. Defensà la fe de Nicea i contribuí a la formulació de la doctrina sobre l'Esperit Sant. Els seus dots d'organitzador traduïren alhora una gran energia d'esperit i un sentit d'equilibri. Escriví Regles morals i Regles monàstiques i predicà nombroses homilies.

Beda el Venerable, Sant, prevere i doctor. Des dels set anys passà la vida sigui al monestir de Jarrow, sigui al veí de Wearmouth. És el prototipus del savi eclesiàstic de l'època carolíngia. Home polifacètic, destaca primordialment com a exegeta i historiador d'Anglaterra. Morí l'any 735, a l'edat de 62.

Bernat de Claravall, Sant, abat i doctor. L'home de més importància religiosa i política al segle XII és considerat l'últim dels pares de l'Església i la síntesi de l'ideal monàstic i cavalleresc. El seu nom és conegut arreu per la seva influència sobre el Cister i les croades.

Bonifaci, Sant, bisbe i màrtir. Monjo com era, evangelitzà Alemanya a base d'anar creant monestirs. Mangué contactes amb els papes i amb els francs i els anglosaxons. Fou bisbe de Magúncia i morí assassinat, l'any 754, pels pagans que estava convertint.

Cebrià, Sant, bisbe i màrtir. Bisbe de Cartago, donà suport moral al papa Corneli, durant el seu pontificat romà de dos anys, quan era malvist pels rigoristes novacians. Posteriorment, no s'entengué gaire amb Roma perquè ell era partidari de tornar a batejar els provinents de l'heretgia. L'exili imposat per l'emperador Gal·lus a Corneli i la decapitació de Cebrià cinc anys més tard, el 258, posà fi a llurs vides. Cebrià és un escriptor considerable.

Climent de Roma, Sant, papa i màrtir. Tercer successor de sant Pere a Roma, del seu temps és la carta que entre el 96 i el 98 escriví la comunitat romana a la de Corint.

Cutbert, monjo. Deixeble de sant Beda, en fou el biògraf i possiblement esdevingué abat de Jarrow on el sant doctor havia mort el 735.

Diognet. Destinatari d'un breu tractat apologetic, el millor en el seu gènere, de finals del segle II, escrit en un to de serena doctrina espiritual.

Fructuós, bisbe, Auguri i Eulogi, diaques, Sants. Coneguts per les actes de llur martiri, primer testimoniatge del cristianisme en terres ibèriques, moriren cremats a Tarragona el 21 de gener de l'any 259, durant l'imperi de Valerià i Gal·liè. Sant Agustí i Prudenci ja es fan ressò de la veneració que ben aviat adquiriren.

Fulgenci de Ruspe, Sant, bisbe. Abraçà la vida monàstica (segle VI) i fou escollit per a la seu episcopal de Ruspe (avui Alfac, Tunísia). Per la seva fe en la divinitat del Crist, l'exiliaren a Sardenya, on fundà un monestir a Càller.

Gregori el Gran, Sant, papa i doctor. Prefecte de Roma, es retirà en un dels set monestirs fundats per ell, i, un cop ordenat diaca, fou legat papal a Constantinoble durant sis anys. Contemplatiu per naturalesa, es mostrà expert en els afers teològics i polítics al llarg dels tretze anys i mig de pontificat. Envià els primers missioners a Anglaterra i es mostrà sol·lícit envers els necessitats. Sorpren la serenitat i la profunditat dels seus escrits, enmig d'una època tan agitada i en un temperament malaltís com el d'ell. Morí l'any 604.

Gregori Nissè, Sant, bisbe. Germà petit de sant Basili i bisbe de la ciutat amb què és designat, influí decisivament en la doctrina mística d'Orient gràcies a la seva «Vida de Moisès» i al «Tractat de la virginitat».

Ignasi d'Antioquia, Sant, bisbe i màrtir. Segon successor de sant Pere a Antioquia, la tradició li atribueix el martiri a Roma l'any 107 i set cartes que són l'expressió d'una personalitat forta i carismàtica.

Ignasi de Loiola, Sant, prevere. Basc ferit a Pamplona el 1521, experimentà una conversió decisiva. A Manresa escriví el llibre dels Exercicis espirituals, després d'haver vetllat armes davant la Verge de Montserrat. Retornat d'una peregrinació a Terra Santa, feu els estudis eclesiàstics i fundà a París la Companyia de Jesús.

Imitació de Crist. Llibre clàssic d'espiritualitat, escrit en forma de consells breus segons l'escola

de la *devotio moderna* i publicat anònimament durant el primer quart del segle XV. Tomàs de Kempis n'és considerat l'autor més probable. És un dels llibres cristians més influents després de la Bíblia i amb major nombre de lectors.

Ireneu, Sant, bisbe i màrtir. Deixeble de sant Policarp, pertanyia a la colònia grega establerta a la Gàl·lia. Prevere i després bisbe de Lió, lluità contra els gnòstics. És un dels principals teòlegs del segle II, defensor de la predicació evangèlica confirmada per la successió apostòlica.

Isaac de Stella, abat. Monjo cistercenc probablement a Pontigny. El 1147 esdevé abat al petit monestir de Stella, prop de Poitiers. En un moment de la seva vida, possiblement el 1167, es va exiliar a un remot monestir de l'illa de Ré, probablement a causa del seu suport a l'arquebisbe Thomas Becket. Més tard va tornar a Stella. Se sap que hi va viure fins als anys 1170.

Joan Bosco, Sant, prevere. Es dedicà tota la vida a la joventut de Torí, on creà un hospici per a estudiants i obrers. El 1864 instituí la Congregació dels Salesians, que arribà a tenir, ja en vida seva, dues-centes quaranta cases on els joves rebien educació cristiana i formació professional. Per a les noies fundà, amb santa Maria Mazzarello, l'Institut de Maria Auxiliadora. Morí l'any 1888.

Joan Crisòstom, Sant, bisbe i doctor. Amb una bona formació hel·lenística, rebé el baptisme d'adult i formà part del clergat d'Antioquia, la seva ciutat natal, llevat d'alguns períodes de vida monàstica. Un cop prevere, fou el braç dret del bisbe Flavià d'Antioquia. En aquesta època va excel·lir com a predicador, qualitat que li valgué l'elecció de patriarca de Constantinoble. Talent pràctic i organitzador, sabé estar pel damunt de les intrigues esquifides de la ciutat imperial. La claredat de les seves homilies li valgué dos exilis. Morí l'any 407.

Joan de la Creu, Sant, prevere i doctor. Santa Teresa de Jesús el guanyà per a la reforma carmelitana, en la qual excel·lí com a mestre espiritual. Ascètic i seriós, no sempre fou comprès. Els seus escrits tingueren un pes decisiu en l'espiritualitat moderna. S'adormí en el Senyor, a Úbeda, l'any 1591.

Justí, Sant, màrtir. Nascut a Samaria i decebut per l'estoïcisme i altres filosofies, es convertí al cristianisme. Escriví almenys vuit obres, de les quals només es conserven dues Apologies i un Diàleg amb el jueu Trifó. Es distingí per un afany de recerca i d'admiració de la veritat, fos on fos. Morí decapitat a causa de la fe, a Roma, cap a l'any 163.

Lleó el Gran, Sant, papa i doctor. Papa durant vint-i-un anys, destaca per la destresa política, les qualitats d'orador, les relacions amb l'Orient i el bon exercici de la seva missió. Aturà els vàndals, però no fou tan afortunat en els contactes amb els huns. Morí l'any 461.

Melitó de Sardis, Sant, bisbe. En el segle II exercí el ministeri episcopal en aquesta ciutat prop d'Esmirna i va ser un escriptor prolífic per bé que les seves obres ens han arribat fragmentàriament.

Orígenes, prevere. Deixeble de Climent d'Alexandria, es va dedicar a l'ensenyament i com a catequista va iniciar alguns pagans que volien conèixer el cristianisme. Va escriure quatre llibres sobre els principis racionals i un tractat contra l'heretge Cels. Els seus comentaris bíblics són especialment apreciats. Va morir a Tir probablement al començament del 254, potser a conseqüència dels maltractaments soferts.

Pau VI, Sant, papa. Giovanni Battista Montini (1897-1978) exercí el ministeri sacerdotal al servei de la Santa Seu fins que fou nomenat arquebisbe de Milà. Elegit papa el 1963, dugué a terme el Concili Vaticà II i la seva aplicació a través de la creació de les institucions postconciliars i d'un ensenyament en què es mostrà com a creient i mestre de la fe.